

KONDOROSI FERENC

Megjegyzések az egységes európai titkosszolgálathoz

Az új évezred kezdete óta a nemzetközi életben egy sor átfogó és stratégiai természetű jelentős esemény történt, amelyek fontos és hosszan tartó hatást gyakorolnak a nemzetközi politikai és gazdasági helyzet minden aspektusára. Ha a világra tekintünk, az emberiség jövőjét meghatározó nagy sorskérdések váltak a kor fő témáivá. Egyre nagyobb hangsúlyt kapott a globalizáció jelenségei elleni küzdelem, fokozódott a nemzetek versenye a meghatározó szerepekért a világban, az európai országok többségében is egyre hangosabbak lettek az erős nemzettudatot, a közös célokat, az egységes, normakövető társadalmat követelő hangok, megnövekedett az emberi akaratból közvetlenül származó döntések iránti igény az általánosan elfogadottnak és követendőnek tartott elvek, és az emberek fölé helyezett intézmények hatalma ellenében.

A biztonság architektúrája

A biztonsággal kapcsolatos paradigmaváltás az egyénközpontú gondolkodás részeként a biztonság átfogó, érték- és emberközpontú megközelítését idézte elő, amely magában foglalja azokat a biztonságot fenyegető kockázati tényezőket, amelyek az egyén mindennapi életét veszélyeztetik, a munka világának globális átalakulásától kezdve az egészséges környezet igényén át – beleértve a természeti lények genetikai önazonossága megvédésére irányuló törekvéseket, a természeti és ipari katasztrófák elleni védekezést – egészen a nemzetközi terrorizmusig.

A biztonság fogalmába a fegyveres konfliktusok nélküli helyzet, illetve azok kezelése, valamint a szintén fegyveres erővel és rendészeti eszközökkel védett nemzeti biztonságon kívül újabb – alapvető – kategóriák kerültek. Az új típusú kockázati tényezők elleni védelem már nem kizárólag az állam felelőssége, nem merül ki a területén élők fizikai biztonságának megteremtésében és a hagyományos katonai fenyegetés elhárításában. A koncepció az egyén felelősségére is épül, amely megpróbál alkalmazkodni az új feladatokhoz (például fogyasztóként nekünk kell döntenünk, megpróbáljuk-e elkerülni a genetikailag módosított terményeket, vagy sem).

A humán biztonság nem veti el a hagyományos biztonság szükségszerűségét, de a biztonság fogalmát új dimenziókkal bővíti ki (*redefinition of security*), ami a kockázati tényezők elleni fellépésnek is alapfeltétele. Az állami integritás megteremtése folyamán (akár csak a hagyományos biztonság koncepciójában) azonban a biztonság alanya már nem az állam, hanem az ember: mind individuális, mind közösségi, mind globális értelemben. A humán biztonság alapkonceptiója az egyes egyén védelme és az emberhez méltó környezet és életminőség alapvető feltételeinek megteremtése. Ez az emberközpontú koncepció egyéni szinten a mindennapok méltóságát és biztonságát jelenti, míg társadalmi szinten békét, társadalmi igazságosságot, az emberi jogok garantálását, szabadságot, demokratikus államberendezkedést, jogállamiságot, egészséges környezetet, fenntartható gazdasági fejlődést jelent. A humán biztonság fogalmának lényege és jelentősége tehát, hogy alapjaiban változtatja meg a területekhez és a szuverenitáshoz kapcsolódó, úgynevezett realista biztonságfogalmat, felcserélve azt egy emberközpontú biztonságfogalommal, amely a hangsúlyt a fegyverkezésről és az erőpolitikáról az egyén életével kapcsolatos alapvető tényezőkre, a fenntartható humán fejlődésre helyezi. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy az állam biztonsága jelentéktelen lenne, tény azonban, hogy a XXI. századra az egyént és a társadalmi közösségeket sokkal több veszélyforrás éri, mint az államot.

Élet a kockázati társadalomban

A kockázati társadalom kifejezésben a kockázat elsősorban a fejlett ipari társadalmak által jelentett azokra a kockázatokra vonatkozik, amelyek már magát az életet veszélyeztetik globális mértékben. E kockázatok (például ökológiai, genetikai veszélyek, radioaktív sugárzás, kémiai szennyezés) egyre nagyobb mértékben befolyásolják már nemcsak a társadalmi fejlődést, hanem a társadalom alapvető viszonyaira is visszahatnak. Az önkényes és öncélúvá váló technikai-gazdasági fejlődés szándékolatlan „mellékhatásként” fellépő veszélyeiről van itt szó (például környezeti károk, a nyersanyagforrások kimerítése), illetve arról, hogy a fejlődés potenciális önveszélyeztetést jelent (például génszabályozás, atomtechnika). Ezek az emberi észlelés által közvetlenül már nem felfogható, a túlélést veszélyeztető kockázatok időben, térben és társadalmilag már nem határolhatók le; nem vonatkoznak rájuk az okság, a felelősség és a vétkesség jelenleg uralkodó szabályai. E kockázatok már nem kompenzálhatók, és nem nyújtható ellenük védettség. A felvetődő

új kockázatok – már csak a mindenkire vonatkozó voltak miatt is – a háttérbe szorítják az eddigi társadalmakra jellemző, a javak eloszlásának területi egyenlőtlensége miatt fennálló konfliktusokat.

A kockázati társadalom kialakulása együtt halad és összekapcsolódik az individualizációs folyamattal. Az örökölt szokások, erkölcsök, közösségi formák, ellenőrzési módok, és biztonságok csökkenésével az egyén egyre jobban rákényszerül arra, hogy a saját életét (esélyeivel és kockázataival együtt) önmaga formázza meg. Ennyiben az individualizáció egyik aspektusának fogható fel a kockázatok hasonló átalakulása is, amelyben a hatások közvetlenül az egyes egyének tömegeire hatnak, mindenféle közvetítő társadalmi struktúrák nélkül.

A terrorizmus mint legfőbb veszély

A világra leselkedő veszélyek közül számos közeli és konkrét. A legnagyobb veszélyt elsősorban a terrorista akciókkal súlyosbított nukleáris csapásokat és más tömegpusztító fegyvereket alkalmazó háborúk jelentik. Itt az ideje – mondhatjuk –, hogy a fenyegető körülményeket az emberek, a társadalmak békéjéért, biztonságáért felelős államok és vezetőik felismerjék, hatásukat elhárítsák, vagy enyhítsék.

A terrorista olyan ember, aki valamely általa fontosnak, értékesnek, igaznak és kívánatosnak tartott, reális vagy irreális cél elérésének szenteli az életét, és ennek érdekében gátlástalanul vesz igénybe különféle erőszakos eszközöket. A terrorista tevékenysége hatalmi pozícióban lévő szervezetek és államok ellen irányul, amelyek létezésükkel, intézkedéseikkel a békés nagy többség céljainak elérését szolgálják. A terrorista az erőszak alkalmazásával rémületet, félelmet akar kiváltani, céljai közt a támadott közösség biztonságérzetének csökkentése is szerepel. A terrorista legtöbbször nem egyedül tevékenykedik, hanem terrorszervezet keretében. Ezek a szervezetek a világ legkülönbözőbb országaiban lappanganak, felépítésük sejtyszerű, hosszú időn keresztül nem adnak életjelt magukról, így képesek elaltatni a jelenlétükkel kapcsolatos gyanút. A terroristák célpontjai állami szervek épületei, diplomáciai épületek, repülőgépek vagy más közlekedési eszközök, államférfiak, diplomaták, magas rangú állami tisztségviselők, vagy civilek kisebb-nagyobb csoportjai. Lehetséges célpontok a sport- és hitéleti események, ahol sok ember olyan célok miatt van együtt, amelyek a terrorista számára nem értékesek.

A globalizálódó világban a terrorizmusnak számos oka és megjelenési formája ismert. A legveszélyesebb, hogy a terrorizmus is határok nélkülivé, nemzetközivé vált, amit a korszakunkra jellemző nagyfokú migráció segített elő. Mindenki maga dönti el, a világ mely pontján akar élni, dolgozni, tanulni – ha az anyagi lehetőségei megengedik. A terroristákra is vonatkozik ez, és az ehhez szükséges forrásokról a szervezet gondoskodik. Így mi sem könnyebb, mint letelepedni az Egyesült Államokban vagy Nyugat-Európában, például diákként, és úgy élni éveket, hogy senki ne sejtse, mi az ott-tartózkodás valódi célja.

A terrorszervezetek felismerték: azzal hívhatják fel magukra leginkább a figyelmet, ha „házhoz mennek”. A nyugati közvélemény számára a legsokkolóbb, ha náluk robbantanak, náluk ölik meg az ellenséget, az ő diplomatáikat, turistáikat ejtik túszul, és az ő követségeiket támadják meg. Az esztelen félelemkeltés érdekében attól sem riadnak vissza, hogy ártatlan civilek életét oltás ki. A terroristák számára nagyon fontos, hogy felhívják magukra a figyelmet: akciójukról minél szélesebb körben adjon tájékoztatást a média, minél több emberhez jusson el, hogy léteznek, és követeléseik vannak. A 2001. szeptember 11-i amerikai terrortámadás új mozzanata a globális nyilvánosság: az értelmi szerzők tudatosan törekedtek arra, hogy a világ híresatornái „élő egyenesben” közvetítsék a pusztítást, mert jól tudták, hogy ezzel a módszerrel globális méretű sokkhatást és átmeneti káoszt képesek előidézni.

Céljai és megjelenési formája alapján a terrorizmusnak több típusa különböztethető meg. Elsőként az állami szinten intézményesített terrorizmust említhetjük. Lényege, hogy az államhatalmat birtokló elit hatalmi pozícióját terrorista módszerekkel tartja fenn, és a lakosságot félelemben, elnyomás alatt tartja. Ilyen volt például a chilei katonai junta vagy a dél-afrikai fajüldöző rezsim. Az állami terrortól alapvetően különbözik a terrorszervezetek keretében kifejtett gerillaharc. Ezeket mindig valamilyen politikai, ideológiai, etnikai, vallási motiváció mozgatja, a motivációk vegyesen is jelentkezhetnek egy-egy szervezetnél. Az említett eszmék elfogadása győzi meg a szervezet tagjait az erőszak alkalmazásának elfogadhatóságáról, sőt kívánatosságáról. Működhetnek államoktól függetlenül, vagy bizonyos országok, országcsoportok támogatása, tűrése mellett. Annyira sokfélék, hogy nem lehet valamennyit felsorolni, de a főbb irányzatok azért körvonalazhatók.

Vannak úgynevezett nemzeti-szeparatista mozgalmak, amikor is valamely államon belül élő kisebb népcsoport küzd a többségi nemzettől való elszakadásért, az önálló államiságért. Ebbe a körbe tartozott az ETA, a baszk terrorszervezet. Megemlíthetők a korzikai–francia ellentétéhez kapcsolódó terrorak-

ciók. Idesorolható az IRA, az Ír Köztársasági Hadsereg ideiglenes szárnya, amely a hagyományos ír–angol szembenálláson alapult, de már vallási színezete is kialakult.

A második csoportot a vallási alapú terrorista szervezetek alkotják. Ebben a körben főként iszlám fundamentalista szervezeteket találunk, amelyek az iszlám vallás különböző irányzatai köré csoportosulnak. Ugyanis az iszlám sem egységes, ahogyan a kereszténység sem. Az iszlámon belül elkülönül a keresztény kultúrkörben élő euroiszlám, az állam és az egyház egységét követő fundamentalista iszlám, és az eredeti tanokat érvényesítő ortodox iszlám. Az iszlám vallás irányzatokra tagolódik: síitákra, szunnitákra, izmaelitákra. A mohamedán hit elsőbbségét erőszakkal garantálni kívánó szervezetek közül a legismertebb a Hamász (palesztin fundamentalista szervezet), a Modzsahedin (iráni iszlám szervezet) és a Hezbollah (libanoni fundamentalista szervezet). Az *Oszama bin Láden* névvel fémjelzett al-Kaida nevű terrrorszervezet is a dzsihád, a szent háború jegyében küzd, elsősorban az amerikai érdekszféra ellen.

A terrorizmus elkülönült formáját képviselik a szélsőséges politikai ideológiát valló szervezetek. Az ideológia terén a terroristák két, egymással élesen szemben álló ága jelent meg az 1970-es években, Európában: a szélsőjobb és a szélsőbal. A szélsőjobboldali, neofasiszta terrorizmus nem élvez nyílt állami támogatást. Viszonylag kis számban vannak jelen, ideológiájuk veszélyességét szükségtelen hangsúlyozni. A szélsőbaloldali terrorizmus különösen a hetvenes években, az NSZK-ban és Olaszországban élte virágkorát. Ez volt a „létező szocializmus” aranykora, míg a Nyugatot (a kapitalizmust) ebben az időszakban gazdasági visszaesés, a munkanélküliség és a lumpenizálódás jellemezte. Nyugat-Európa nagyvárosaiban a diákság és az értelmiség a világimperializmus ellen hirdetett avantgárd osztályharcot, és terrorcselekményekkel hívta fel magára a figyelmet. Legismertebb szervezeteik a német Vörös Hadsereg Frakció és az olasz Vörös Brigádok voltak. Az érintett államok nemzetbiztonsági szervei hosszú évek munkájával, lépésről lépésre számolták fel a szélsőbal terrorcsoportokat, amit megkönnyített, hogy a háttérben, menedéket jelentő szocialista tábor időközben sátrat bontott.

Az eddig említett terrrorszervezetektől különbözik az eredetileg békés célú, például környezetvédelmi szervezetek átalakulása ökoterrorista csoporttá. Ezek a mozgalmak a terrorizmus „sikerein” felbuzdulva átveszik módszereiket, olajvezetékeket rongálnak meg, tankhajókat támadnak, és eredeti céljukkal szöges ellentétben súlyos természeti katasztrófát idéznek elő, így ártalmassá válnak.

A legújabb jelenség, hogy a terrorista szervezetek egyre drasztikusabban támadnak, pusztítóbb eszközöket alkalmaznak, közelebb mennek a célponthoz, mind eddig. A hagyományos eszköztárba tartozik az emberrablás, a túszszedés, a levélbomba küldése, a gyújtogatás, a robbantás, a fegyveres támadás, a gyilkosság, a csonkítás, a gépeltérítés. A hangsúly eltolódott az emberáldozattal járó terrorizmus irányába. Az akciók folyamán kombinálják a különböző eszközöket. Ennek legtragikusabb példája az amerikai terrortámadás: nem a gépeltérítés volt az egyetlen cél, az csak előkészítette a még tömegesebb pusztítást. A repülőgép fegyverré vált a terroristák kezében, amivel robbantak, hogy sokkal több emberéletet oltsanak ki. A terroristák felfegyverzése nagyon költséges, ezért nehezen juthatnának nukleáris tömegpusztító fegyverekhez. Azonban a hidegháború idején túlhaltott fegyverkezési verseny következtében kifejlesztettek „olcsó” tömegpusztító fegyvereket is. Ilyenek a biológiai fegyverek: a különféle betegségek kórokozói laboratóriumi körülmények között tárolják és szaporítják azért, hogy az államok egymás ellen fegyverként használják. Az agresszor a támadott országot teríti egy speciális fertőzéssel (például anthrax), majd vár. A megtámadott állam rengeteg pénzt költ a betegek gyógykezelésére, hadserege megfogyatkozik, nem tud pénzt fordítani a védekezésre, és persze az ellenszert sem találja meg kellő gyorsasággal. Az így meggyengült államhoz eljön a támadó, immár a megmentő szerepében tetszelegve, hozza az ellenszert, gyógyít, és érdemeinek elismeréseként elvárja, hogy győztesként ismerjék el. Sokkal olcsóbb, mint a légitámadás, a robotrepülőgépek alkalmazása, a tengeri és szárazföldi hadtestek mozgatása. A zseniális elgondolásba azonban hiba csúszhat, hiszen a terroristák számára is vonzó módszer lehet a biológiai fegyver beszerzése vagy előállítás, „egyszerűbb” baktériumokhoz és vírusokhoz nem nehéz hozzájutni: még a szabad természetben is tenyésznek, folyódeltákban, esőerdőkben, mocsárvidékeken. A terrorizmus a XX. század második felében kezdett gyorsan terjedni. Az államok már addig is tettek erőfeszítéseket a leküzdése érdekében, azonban úgy léptek át a harmadik évezredbe, hogy nem dolgozták ki a hatékony védekezési politikát, és nem tettek összehangolt intézkedéseket. Noha a meglévő állami és nemzetközi intézmények alkalmasak lennének a terrorizmus visszaszorítására, ha forrásait erre a feladatra összpontosítanák, és mozgásterüket ebbe az irányba szélesítenék. A terrorista sejtek felszámolása azonban nem látványos és nem gyors sikertörténet. Egy-egy szervezet „felgöngyölítése” akár évtizedig is eltarthat. A kormányoknak ezért le kell mondaniuk a rövid távú stratégiákról, és el kell fogadniuk, hogy ezen a téren széles körű együttműködést kell kialakítaniuk más államok

kormányaival és nemzetközi szervezetekkel. Vagyis a terrorizmus elleni harc idő- és térbeli dimenziója jóval hosszabb, mint a választási ciklus.

A Világkereskedelmi Központ és a Pentagon elleni, majd a brüsszeli, párizsi, londoni terroristatámadások sokkja után felocsúdó államok szembesültek azzal a ténnyel, hogy erősnek és stabilnak vélt védelmi és biztonsági intézményeik még mindig sebezhetők. Ez nagyon súlyos hiányosság, mivel az államnak mint hatalmi szerveződésnek két abszolút célt kell szem előtt tartania: a helyzeti jólétét és a biztonságát. A társadalom joggal várja el, hogy az általa fenntartott és működtetett gépezet ezeket a célokat mindenkor szem előtt tartsa, és hatékonyan törekedjen e célok elérésére. A társadalmi igények és követelések szorosan összefüggenek a korszak követelményeivel, amelyek az állam számára feladatot adnak. Érdeemes röviden áttekinteni, mely jelenségek tartoznak az új próbatételek körébe.

Napjainkban az államoknak jó néhány veszéllyel kell megbirkózniuk. Ilyenek a természeti vagy műszaki katasztrófák: árvíz, lavina, tűzvész, aszály, földrengés, atomerőmű-robbanás, elektromos vagy fűtőrendszerek, olajvezetékek meghibásodása. Idetartoznak a tömeges balesetek a közutakon, vizeken, levegőben, alagutakban. Új járványos fertőző betegség felbukkanásával kell számolni, mint az AIDS, az ebola vagy legújabban a zikavírus. Szaporodnak a társadalmi normákkal ellentétes, úgynevezett deviáns magatartások, mint a prostitúció, a szenvedélybetegségek (alkoholizmus, drogfogyasztás) és a korrupció. Veszélyt jelent a bűnözés, különösen a szervezett bűnözés és a terrorizmus. A megelőzés (prevenció) gyakran kudarcba fullad, az államok és az emberek pedig „hozzászoknak”, hogy ezekkel a jelenségekkel együtt kell élni. Amikor viszont az említett veszélyforrások valamelyike valósággá válik, különösen, ha tömeges pusztítást okoz, azonnal az érdeklődés középpontjába kerül, mivel rávilágít az állam gyenge pontjaira, az állami feladatellátás fogyatékoságaira.

A biztonsági architektúra és a titkosszolgálatok

A biztonság garanciarendszerének megteremtése napjainkban összetett, többszintű feladat. Úgy is mondhatnánk, a biztonság igazi architektúrája van. Az alapokat a nemzeti szervezetek, intézmények jelentik. Ezekre épülnek a falak: a nemzeti jogrend. A falakat összekötő gerendák a nemzetközi normák és intézmények. Az épületben azonban ott élünk mi, emberek – biológiai, társadalmi életfunkcióinkkal. A bennünket védő, életünknek teret adó épület

sokféle tevékenységünknek terepet ad, de létünk sajátosságaihoz tartozik, hogy elhagyjuk, visszatérjünk, vagy máshova költözzünk.

Ahogy az épületeknél is az alap és a falak a meghatározók, a biztonság világában is a nemzeti jogrend, a nemzeti intézmények a legfontosabbak. Egyrészt azért, mert az állam legfontosabb, jellegadó értékéről, a szuverenitása összetevőiről: alkotmányos intézményeiről és jogrendjéről van szó, másrészt ezeknek az értékeknek a védelmét leghatékonyabban az értékek hordozója, maga az adott állam képes garantálni.

Minden államnak van biztonságpolitikája, amely alapján rangsorolja, értékeli a működéséhez, fennmaradásához szükséges tényezőket. A biztonságpolitika gazdasági, szociális, történeti, etnikai tényezőkre is tekintettel van – a mai nagyapák nemzedékének ötödikes olvasókönyvében szerepelt egy *Egyiptom, a Nilus ajándéka* című lecke. Természetesen akkor még a legélesebb agyú James Bond-palánták sem gondolták, hogy a meteorológia is tananyag lesz a hírszerzőiskolában.

A biztonságot érintő valamennyi próba „megoldása” nem titkosszolgálati feladat.

A polgáraink biztonságáért és/vagy szavazataikért aggódó politikusok és a biztonságlobbi (szakértők, publicisták, magánbiztonsági cégek holdudvara, de ideértendő a biztonságipar állami szereplőinek vezérkara) a fokozódó biztonságdeficit (ugye, milyen elegáns kifejezés a biztonságunkat érő durva támadások megjelölésére?) felszámolására valóságos ötlet- és ígéretcunamival árasztanak el bennünket.

Ezek körében már nem is számít újdonságnak a közös európai titkosszolgálat létrehozásának terve. Valamely állam szuverenitása, alapvető érdekei és polgárai biztonsága védelmében mással nem pótolható, egyedülálló, alaptörvényi meghatározottságú szerepük van a titkosszolgálatoknak. Már e szervezetek hétköznapi megjelölése is utal arra, hogy „a működésük olyan fontos, hogy titkos”: nem tévednénk, ha úgy fogalmaznánk, hogy az ilyen jellegű szervezetek története egyidős az államisággal, sőt: a honfoglalás korának magyar fejedelmei is alkalmaztak hírszerzőket és elemzőket, legfeljebb nem így nevezték őket. Olyan különösen felkészült, személyi adottságaikban rendkívüli (azért ne a kalandfilmekre gondoljon az olvasó) személyekről és a céljaik, feladataik megvalósításához szükséges (beleértve a jogi természetű felhatalmazásokat) eszközökkel felruházott szervezetekről van szó, akik/amelyek alkalmasak a veszélyek előre jelzésére, felismerésére, elemzésére, értékelésére és elhárítására is.

A biztonság dimenzióival, vagy egyes, a biztonságot érintő helyzetekkel kapcsolatos polgári, majd ebből fakadóan politikusi elégedetlenség váltotta ki a titkosszolgálatok világában azt az új fejleményt, hogy felvetődött az egységes európai titkosszolgálat létrehozásának igénye. A politika világában jól ismert megoldás, hogy valamely helyzettel való elégedetlenség azonnal jogszabály-módosítási igényt vált ki, új szervezet létrehozására sarkall, vagy legalábbis felveti egy vizsgálóbizottság szükségességét.

A közelmúltban az úgynevezett Blackwater-szindróma létrehozásáról írtam a *Katonai és Hadijogi Szemlében*.¹ A Blackwater-szindróma arra a helyzetre utal, amikor az Egyesült Államok kormánya Irakban magánbiztonsági szervezetet alkalmazott a kormányzó védelmére. Nem titkolt álláspontom a szindróma megítélését illetően, miszerint a nemzeti haderőkből és rendészeti szervezetekből rekrutálható ugyan európai uniós haderő, ennek működése azonban számos kérdést vet fel: *„ki irányítaná, mi lenne a viszonya a nemzeti kormányokhoz és a nemzeti hadseregekhez, rendészeti szervekhez. Európai méretben indokoltnak tartjuk egy ilyen egységes magánhadsereg, magánszervezet létrehozását és megbízását Európa megvédésének érdekében. Magyarország számára ezt a megoldást nem ajánljuk, Magyarországnak van hatékony, a társadalom által elismert, megbecsült hadserege, rendőrsége, polgárőrsége. Ezek a szervezetek a társadalom támogatását élvezik, működésükben nincs olyan deficit, amely jelenleg indokoltá tenné magánszervezetek alkalmazását, felhasználását. S ami még fontos: igaz, hogy a hadsereg fenntartása egyre drágább lesz és bevetése mindenkor a politikai kontrollhoz kötött.”*² Az álláspontom a titkosszolgálatokat illetően még egyértelműbb: semmiképpen sem helyeselhető egységes európai titkosszolgálat létrehozása, hiszen hiányoznak az alapjai az uniós és a nemzeti jogban is. A biztonság növekedése sem várható tőle rövid távon, hiszen korunk biztonságot érintő próbatételei hihetetlen mértékű technikai fejlesztést tesznek szükségessé (ez megoldható), és évtizedekig tartó humán erőforrás-fejlesztést (szakemberek kiképzését, telepítését) is igényelnek.

A legsúlyosabb gondok egyikét a hírigények megfogalmazása jelentené: ki és milyen szerv(ek) adhatnának „megrendelést” a nemzetek közötti, európai titkosszolgálatnak, milyen lenne e szolgálat együttműködése (kölcsonös, tájékoztató, jelentéstételi kötelezettség) a tagállamok titkosszolgálatával, beleértve a szolgálati viszony hétköznapijait, a vezénylési nyelvet stb. És azt

¹ Kondorosi Ferenc: A biztonság változásai és a Blackwater szindróma kérdése. *Katonai Jogi és Hadijogi Szemle*, 2015/2., 127–139. o.

² Uo. 137. o.

a szubjektív tételt sem szabad figyelmen kívül hagyni, amely a nemzeti hadsereg esetében erősebbnek tűnik ugyan, hogy tudniillik a Magyar Honvédség a társadalom ismert és megbecsült intézménye. A titkosszolgálatokat is méltán tekinthetjük a magyar jogállam elismert és megbecsülésre méltó szervezeteinek, de ismertségük – feladataik sajátossága okán – nem hasonlítható a honvédségéhez.

Mindez azonban nem enyhíti az álláspontom egyértelműségét és határozottságát: a magyar polgárok biztonságának védelmére szerveződött architektúrából nem hiányzik pótolhatatlanul az európai egységes titkosszolgálat intézménye.